

הערות ל"תקן בית-דגן להזנת עגלות"

בחוברת "השדה" לחודש יוני 1970 נתפרסם מאמרם של ש. אמיר ויעקב קלי, הדן בשיטת בית-דגן לגידול עגלות. קודם-כל יש לברך על עצם המחקר שערכו, אולם הח"מ מרשה לעצמו לתקן אילו עובדות "היסטוריות". נתחיל בגיל ההזרעה, בימים ההם; המחברים כותבים שבהזרעת העגלות היו מתחילים לאחר שהגיעו לגיל 18-20; עובדה זו, אינה נכונה כל עיקר, ובתיקו של הח"מ יש חומר רב למדי המעיד על כך שעוד לפני 20-25 שנה נהגו בוקרים רבים להזריע עגלות בגיל 14-15-16 חודש. בספרו של י. כבשנה, שיצא לאור בתרצ"ט, יעוצה העצה להרביע את העגלות בגיל של שנה ורבע, או שנה וחצי, מתוך הנחה שהתפתחותן והזנתן עד הגיל ההוא היו כשורה. ואמנם רוב מגדלי-הבקר, ובייחוד אלה שבמשקים המשפחתיים, נהגו כך, ורק במספר קטן של משקים קיבוציים היו דוחים את ההרבעה עד לגיל של 18 חודש, תוך מגמה להשיג תנובות גבוהות יותר בתחלובה הראשונה.

דרך מקרה נזדמן לח"מ לעיין בדו"ח על העדר בכפריהושע לשנים ת"ש-תשי"י וממנו מתברר שכבר בת"ש-תשי"ב הגיע שיעור העגלות שהמליטו בראשונה בגיל של 24-25 חודש ל-30% מכלל הלידות במבכירות.

על יכולת התעברות העגלות בגיל רך (6-8 חודש שים) במשקים שלנו נשתכנענו בעבר הרחוק לא פעם, ועל אף ההצלחה עם אילו עגלות, "פרוצות" כאלה, שהתעברו בגיל 8-9 חודשים, ואף הפכו פרות מצ' טיינות (אחת כזו זכורה עימי משער העמקים, שזכתה גם באריכות-ימים), לא נתקבל על דעת הבוקרים, ולא על דעת הרופאים והמדריכים נוהג של הקדמת הרבעה או הזרעה בטרם הגיעה העגלה לגיל של 14-15 חודש, ואין להצטער על כך כל עיקר, לא מבחינה כלכלית, לא מבחינת בריאות הבהמות ולא מבחינה טיפוחית. אל לנו לשכוח שאין די בהבאת העגלה למשקל גוף של 300-350 ק"ג כדי שתהיה ראויה לכניסה להריון. התפתחות השלד היא אולי חשובה יותר לגבי עתידה של הפרה מאשר תוספת קילוגרמים במשקל גוף, וידוע הדבר שגדילת השלד איטית יותר מאשר קרימת בשר ואגירת שומן בגוף. מחברי המאמר מביאים בטבלה מס' 1 פרטים על עגלות שהתעברו בגיל ממוצע של 12.5 חודש והניבו תנובות נאות למדי. אולם לא רק התנובות עשויות להכריע לכאן או לכאן; ידועים גם מקרים של כישלון עם "עגלות-פרות" כאלה (ראה הדו"ח על עדר יוטבתה, בחוברת 87-88, עמוד 45).

נימוק נוסף להתנגדות ליצירת "עגלות-פרות" יש לראות בדרכי המימשק בעדרי החלב במשקים רבים בארץ, ובייחוד בלהיטות לסחוט כבר בתחלובה הראשונה תנובת-שיא, בעוד פרה רכה זו נמצאת עדיין בשלב הגדילה; בנוסף לתביעה לחלב הרבה רוצים גם בהתעברותה מחדש לקראת תחלובתה השנייה. האמנם מוצדק הדבר מכל הבחינות שהן להטיל עול ואכף כה קשים על פרה רכה בשנים?

לא פעם מתעוררים רחמים ממש לאותן המבכירות שמביאים לתצוגות "און", בהיותן 3-4 חודשים אחרי הלידה, כשעיקר תפארתן הוא 2500-3000 ק"ג חלב ב-120 הימים הראשונים של תחלובתן. ומה גורלן של אלו אחרי-כך — בהתעברות, בבריאות עטי-נים, בבריאות כללית ובאריכות ימים — על כך כדאי ורצוי שתפורסם, "עבודת-גמר" או "עבודת-דוקטור" של מישהו המתעניין בגידול הבקר בארצנו. כזה הוא המצב אף לגבי מבכירות שממליטות "לעת-עתה" בגיל של 22-24 חודש...

באשר לכמות יחידות-המזון לגידול עגלה לפרה, סוגי המזונות והנורמות — בשאלות אלה נודעת חשיבות ראשונה במעלה באיש המטפל בעגלה. שיטות גידול יש עד אין-ספור, ואם נסתייג מתת-הזונה ומוגדש וביזבז, הרי כל המטפל הבקי ביסודות העיקריים של הזנת העגלה יצליח בכל שיטה שהיא, אם יידע להסתכל יפה, יקפיד על פרטים שנראים לכאורה פעוטים, והעיקר — כשיהיה מסור לתפקידו ויתמיד בו. לח"מ ידועים לא מעט מקרים מניסיונו בעבודה שנמצאו כאן בארץ בוקרים (ובייחוד בוקרות) שהצליחו לגדל פרות נאות ובריאות אף בפחות מ-3000 יח"מ ולעומתם היו כאלה שנכשלו קשות בגידול עגלה לפרה כשהלעיטו 4000 יח"מ ואף למעלה מזה. עובדות כאלה ידועות גם מחוץ-לארץ, וגם שם נוכחו שהגורם המכריע בהצלחת גידול העגלה לפרה הוא המטפלת ולא סכימה זו או האחרת.

דרך אגב, אולי כדאי שהמטפלים בגידול העגלות יציצו שוב בנתונים וברשימות. על הזנת עגלות שנת-פרסמו בארץ בספרים ובעיתונים מקצועיים שונים; בין אלה יש גם רשימה מעניינת ומאלפת בחוברת "משק הבקר והחלב" מס' 106 (אפריל 1970), ויוור-כחו שאין הרבה, "חדש תחת השמש" בשאלה הני-דונה, ואין כל צורך לחתור לגידול פרת-חלב שתתחיל להשפיע עלינו כל טוב בגיל של 17-18 חודש.

י. ב.